

УДК: 802/806

Ю. Б. Мінцис

*ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"
канд. філол. наук, доцент*

Р.М. Павлюк

*ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"
студентка-магістрантка*

Науково-популярний текст: стиль чи підстиль

Загальноприйнятим можна вважати факт існування наукового стилю в традиційній функціональній стилістиці, але кількість його різновидів досі досить широко варіюється. **Актуальність** розвідки обумовлена тим, що статус науково-популярного тексту в функціональній стилістиці досі залишається об'єктом дискусій. Одні лінгвісти розглядають сферу наукової популяризації в рамках науково-функціонального стилю як його різновид – підстиль. Наприклад, Кожина М.Н. виділяє три основних підстиля наукового стилю: власне науковий, науково-навчальний і науково-популярний [3: 153].

Кожина М. Н. зазначає, що багато стильових рис наукової мови зберігаються, хоча науково-популярні тексти відрізняються простотою викладу наукових знань, що повідомляються, експресивністю і образністю мови, поруч з іншими своєрідними рисами. Як підстилевий різновид наукового стилю, науково-популярна література "зберігає основні специфічні особливості, характерні для наукового стилю: в науково-популярній літературі викладаються знання, здобуті в сфері наукової діяльності; зміст

науково-популярної літератури в основному такий самий, що власне наукової літератури" [3: 167].

На думку Мітрофанової О. Д. приналежність науково-популярних текстів до наукового стилю пояснюється великим використанням в науково-популярних творах елементів наукового стилю: "немає підстав для віднесення їх до особливого функціонального стилю, оскільки тут для передачі наукового змісту використовуються ті ж засоби наукового стилю – терміни, стійкі і фразеологічні сполучення, синтаксичні конструкції" [5: 14].

Інша група лінгвістів розглядає науково-популярну літературу як прояв самостійного функціонального стилю. При цьому в основі класифікації стилів лежать такі екстралінгвістичні чинники, як завдання і мета спілкування, характер взаємин між автором і читачем, а також зміст повідомлення. Головним аргументом для виокремлення науково-популярного самостійного стилю Маєвський М. М. називає те, що "науково-популярний стиль на відміну від наукового стилю реалізує не одну мовну функцію повідомлення (комунікативно-інформативну), а дві мовні функції: функцію повідомлення і функцію впливу, що визначається особливою сферою спілкування, діяльності, в якій цей стиль використовується, сферою наукової популяризації, а саме тому і особливим в порівнянні з науковим" [4]. Науково-популярний стиль – це цілком самостійний функціональний стиль, типологічні ознаки якого не збігаються з ознаками наукової літератури.

Айтмуханова Г. Ш. розглядає науково-популярну літературу як "самостійний стиль з властивими тільки йому специфічними особливостями, які виділяють його від власне-наукового, впливають на відбір мовних засобів (особлива лексика, особливий синтаксис, особлива організація тексту) і на характер їх функціонування" [1: 36].

Позднякова Н. В. вважає, що "широка мережа науково-популярних видань, важливість функцій, що реалізуються цими виданнями, своєрідність стилю, особливий відбір лексичних і синтаксичних засобів дає підставу розцінювати і розглядати науково-популярний стиль мови не як різновид наукового стилю, а як сформований і як прекрасно діючий в мові самостійний стиль книжкової мови" [7: 9].

Як бачимо, науковці й досі не можуть прийти до єдиної думки стосовно статусу науково-популярного тексту. Проте слід пам'ятати, що об'єктом уваги науково-популярного тексту завжди є популяризація наукової інформації. Науково-популярний текст не переслідує цілі передати послідовне викладення наукових концепцій. Тексти цього стилю знайомлять читача-неспеціаліста з науковою думкою завдяки певній обробці нових знань [2: 147].

Особливості наукового тексту віддзеркалюються у науково-популярному тексті опосередковано. По-перше, науково-популярний текст не є безпосереднім результатом обробки та тлумачення певної наукової інформації. В цій комунікативній ситуації первинною виступає радше сама наукова проблема та результат її вирішення.

По-друге, широке коло реципієнтів, а власне, пересічних людей, які прагнуть ознайомитися з науковими здобутками у доступній, так би мовити, "спрощеній" формі викладу, в основі якої лежить принцип казати знайоме через знайоме, зрозуміле та сприйнятливие.

По-третє, у науково-популярних текстах чітко прослідковується діалектична єдність емоційно-почуттєвого та логічного елементів викладу інформації. Емоційно-почуттєва складова пов'язана з поняттям емотивності, котре розуміється як: 1) складова конотативного компонента у семантичній структурі мовної одиниці, яка репрезентує емоційне ставлення носіїв мови до позначеного; 2)

текстову категорію, підпорядковану інформативності або модальності, яка виражає емоційне ставлення автора, його функції у тексті, дійових осіб, імовірні емоції реального чи модельованого авторською свідомістю гіпотетичного читача щодо описуваних подій [8: 142].

По-четверте, прагнення продуцента науково-популярного тексту встановити безпосередній контакт з читацькою аудиторією завдяки використанню риторичних запитань, наведення прикладів з власного досвіду, прямого звернення до читача або ж уособлення з ним. Автор веде діалог з реципієнтом, таким чином надає можливість поміркувати над інформацією, яка його цікавить.

По-п'яте, насиченість науково-популярного тексту термінами значно нижча у порівнянні з власне науковими. Автор, вводячи терміни в текст, подають їхні визначення або ж тлумачать їх, використовуючи загальноживану лексику. Терміни іншомовного походження, а саме ті, які були утворені на основі латинської чи старогрецької мов, продуценти текстів часто замінюють їхніми англійськими синонімами, наприклад: *blood sugar* замість *insulin*, *high blood pressure* замість *hypertension*, *fat tissue* замість *adipose tissue*. Такий вибір термінів сприяє легшому сприйманню та усвідомленню поданого матеріалу в тексті [6: 149].

Таким чином, беручи до уваги, що об'єктом науково-популярного тексту завжди є популяризація наукової думки і в основі нього завжди є науковий текст, ми прийшли до висновку, що доцільно та логічно визначити науково-популярний вид тексту як підстиль, який функціонує в межах власне наукового стилю. У перспективі дослідження може бути продовжене в аспекті комунікативних інтенцій продуцента науково-популярного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Айтмуханова Г. Ш.. Стратегии интерпретации немецких научно-популярных текстов (грамматический аспект): дисс.... канд.филол.наук : 10.02.04. / Г. Ш. Айтмуханова. – М.: Моск.гос. лингв. ун-т.,1997. – 147 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології [Текст] / Ф. Бацевич. – Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2000. – 236 с.
3. Кожина М.Н. Стилистика русского языка : [Электронный ресурс] учебник / М. Н. Кожина, Л. Р. Дускаева, В. А. Салимовский. – 4-е изд., стереотип. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 464 с.
4. Маевский Н.Н. Особенности научно-популярного стиля: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Н.Н. Маевский. – Ростов-н/Д.: Ростовский. гос. ун-т, 1979. – 25 с.
5. Митрофанова О.Д. Научный стиль речи. Проблемы обучения / О. Д. Митрофанова. – М.: Русский язык, 1985. – 128 с.
6. Павлюк І.Б. Фахова мова фітнесу (на матеріалі англомовних лексикографічних джерел та спеціальних текстів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 "Германські мови" / Павлюк І. Б. – Львів, 2016. – 245 с.
7. Позднякова Н. В. Метафора в научно-популярном стиле: дисс... канд. филол. наук: 10.02.04 / Н. В. Позднякова. – Белгород: Белгор. гос. пед. ун-т им. М. С. Ольминского, 1995. – 209 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К, 2006. – 716 с.